

Rupi Kaur

a nap és az ő virágai

Fordította Kamper Gergely

Könyvmolyképző
Szeged, 2019

Rékai Anett

MIÉRT FÁJ RUPI KAUR?

Sokszor érzem úgy, hogy az irodalom az alfabetizmus korszakában, vagyis az elmúlt jó száz év során, de igazából a romantika óta – tulajdonképpen meg van sértődve az írni-olvasni tudó emberekre. Lefitymál mindenféle költészetet, amit egy hétköznapi ember felfoghat és szerethet. Legiccsezi, lelektűrözi, lebiedermeierezi.

Kemény István: *A költészet megkopasztása*

Egyetértek Kemény Istvánnal. A magasirodalom mostanra gondosan elkerítette magát azoktól a témáktól, szerzőktől és műfajoktól, amelyeket és akiket nem tartott magához méltónak. Emellett egyfajta önvédelmi mechanizmus is elterjedt az írók körében – azt állítják, hogy az emberek vagy egyáltalán nem olvasnak már, vagy ha olvasnak is, legfeljebb ponyvát. Vagyis: a szövegminőség fordítottan arányos az eladott példányszámmal. Mert az emberek buták és képtelenek felfogni az igazi művészetet.

A líra mint műfaj pedig kiválóan alkalmas volt ennek az elméletnek az igazolására. Hiszen mi jut egy átlagembernek eszébe, ha azt a szót hallja, vers? Általános iskolai szavalóversenyek, március tizenötödikei és október huszonharmadikai megemlékezések, tanévzárók, tanévnitók, meg az a néhány saját, esetlen kis próbálkozása a versírásra, miután az első szerelme szakított vele. De valószínűleg fogalma sincs róla, hogy a költészet nem ért véget József Attila (esetleg Radnóti) halálával. A költészet virágkora mindenesetre véget ért, a versírás és

-olvasás a huszonegyedik századra egy szűk elit kiváltsága lett, állapíthatnánk meg szomorú beletörődéssel. Ha nem volna az a megátalkodott Rupí Kaur és a zsebéből kibújó instaköltők, akik világszerte lezüllesztik a költészetet.

De ki is az a Rupí Kaur? Rupí Kaur 1992-ben India Pandzsáb tartományában született, de négyéves korában szüleivel együtt Kanadába emigrált. Gyerekkora óta ír és fest. 2013-tól Tumblr-re, majd 2014-től Instagramra posztolja illusztrációival ellátott rövid verseit. Az elit folyóiratok és szépirodalmi kiadók azonban eleinte nem voltak vevők a szövegeire, ezért úgy döntött, saját pénzén jelenteti meg az első kötetét. A szerzőről szóló Wikipédia-oldal következő mondata már a soha nem látott példányszámokat eseteli, ügyesen elsikkasztva azt a kulcsmomentumot, ami Rupí Kaurt Rupí Kaurrá tette.

A könyvüket magánkiadónál megjelentető, majd rövid úton a sülyesztőben eltűnő szerzők sorsától a menstruációs vértől átázott pizsamanadrágja és az erről készült képet eltávolító Instagram mentette meg Rupí Kaurt. Ő másodjára is kipoztolta a fotót, az Insta ismét leszedte, Kaur pedig bejelentkezett a Facebook-profiljába, és egy hosszabb kommentben kifakadt, hogy ha a női testet tárgyiasító szexista ábrázolások, mint például a bikinis fotók nem sértők a közösségi média irányelvei szerint, akkor miért vannak úgy kiakadva attól, hogy a nők menstruálnak? A poszt és a kép is saját életre kelt, míg az Instagram végül meghátrált, és visszatették Kaur fotóját.

Az egész ügy persze simán elsikkadhatott volna úgy, hogy Kaurnak nem jut több tizenöt perc hírnévnél, de ő felismerte, mekkora hatalom és mennyi lehetőség rejlik a közösségi médiában, főleg miután a balhénak köszönhetően megsokasodtak a követői. Próbaképp elkezdte kipoztolni első kötete, a *milk and honey*, vagyis a *tej és méz* verseit, amik olyan népszerűek lettek, hogy hamarosan egy professzionális kiadó jelentkezett be a könyv jogaiért. Mostanra több mint 2,5 millió példány fogyott el belőle, egy évnél is hosszabb ideig vezette a New York Times Bestseller-listáját, és eddig 26 nyelvre fordították le. 2017 októberében *the sun and her flowers* (magyarul *a nap és az ő virágai*) címen megjelent második könyvét rögtön egymillió példányban nyomták, de ez sem bizonyult elégnek, mert már az év végére elfogyott a teljes készlet.

a nap és az ő virágai tavaly jelent meg magyarul a Könyvmolyképző gondozásában. A kötet öt ciklusból áll, melyek a *hervadás, elhullás, gyökerezés, növekedés* és *virágzás* címeket viselik. A könyv tehát egy (évelő) virág életén keresztül szemlélteti az újjászületést.

Az első ciklus versei leginkább a fájdalomról, a szakításról, a szerelmi bánatról szólnak, és a szerző már az első oldalakon igyekszik megteremteni a sorsközösség, a bensőségesesség érzetét. Rupí Kaur potenciális célközösségébe valószínűleg az ezredforduló körül/után született lányok tartoznak, akik mostanában élték át életük első szerelmi csalódását, tehát kiválóan tudnak azonosulni a kötetben szereplő szövegekkel, és éppen az azonosulás a legbiztosabb módja a figyelmük megragadásának.

Az *elhullás*, azaz a második ciklus ehhez képest meglepően bátor. Ebben olyan versek szerepelnek, mint az *otthon*, ami egy abúzus történetét, annak hosszú távú következményeit, végül a trauma feldolgozását és a továbblépést dolgozza fel. Rupí Kaur egyébként nemcsak illusztrálja, de elő is adja verseit, többek között az *otthont* is. A performansok olyan hatásosak, hogy felmerül az emberben a gondolat, hogy ezek a szövegek igazából csak a szerző előadásában nyerik el végleges formájukat. A ciklusból még két verset szeretnék kiemelni, a *felöltötté válás művészetét* és az *alagsori esztéta* címűt. Ezek a kiskamasz lányban a teste változásaival (és az erre reagáló férfiak magatartásával) kapcsolatban kialakuló szégyenérzetet tematizálják. A kötet visszatérő témái egyébként az öngyűlölet és a lírai én saját testétől való elidegenedése is.

Engem a harmadik, *gyökerezés* címet viselő ciklus tudott a legjobban megérinteni. Kaur itt nemcsak a családjáról ír, hanem arról a kultúrköréről is, amelybe beleszületett. Néhány vers olyan, mintha az utóbbi öt év híradóinak lenne a rövid összefoglalója: van itt menekülttábor, olvasunk a háborús zónából túlsúfolt hajókon menekülő emberekről, árva gyerekekről, rasszista rendőrökről, akik lelőnek valakit a bőrszíne miatt. A szerintem hatásos helyett inkább hatásvadászra sikerült szövegek között szerencsére felbukkan pár olyan téma is, amivel nem találkoztam az Indexen. Láthatjuk a bevándorló szülők küzdelmeit egy idegen országban, és ezekből a szövegekből egyszerűen süt a hála és a csodálat, amiért az elbeszélő ezeknek az embereknek a gyereke lehet. Ez egyébként már abból is látszik, hogy elsősorban nekik ajánlotta a könyvet. A *mit tanácsoltam volna anyámnak az esküvője napján* című, listásra szerkesztett versen keresztül pedig látni lehet, hogy egy nemzedék (és egy kivándorlás) is elég hozzá, hogy nagy változások menjenek végbe valaki gondolkodásában. Ennek az optimista nézetnek ellentmond a *lánygyerekek/lánymagzatok meggyilkolása* című szöveg, ami talán az egész kötet legmegrázóbb darabja. Hat pár soros versszakból áll, mindegyik előtt évszám. Az első, 1790-re datált szövegben az

újdonsült apa egyszerűen kitekeri a csecsemő nyakát, csak mert lánynak született. Az utolsó versszak már 2012-ben játszódik. Az elbeszélő szerint azokban a torontói kórházakban, ahol magas a dél-ázsiai bevándorlók aránya, nem árulják el a baba nemét egészen a várandósság harmincadik hetéig. Ijesztő, hogy míg vannak olyan szerencsések, mint Rupí Kaur, aki két lánytestvérével együtt is megszülethetett és felnőhetett, addig még mindig többségében elfogadott – nemcsak Indiában, hanem az egész indiai kultúrkörben –, ha a szülők egyszerűen megszabadulnak a lánygyerekektől, akiknek a kiházásítása a család számára túl nagy anyagi költségeket jelentene.

Az utolsó két ciklus jóval pozitívabb ennél. Eddig tulajdonképpen azt láthattuk, hogy kerül valaki a gödör aljára és „dagonyázik az önsajnálatban” (166), mielőtt végiggondolná, milyen szerencsés, mennyi mindene van, amit a nagy szerelmi bánatában elfelejtett. A lírai én csak ezután, a kötet második felében képes kimászni a gödörből. A negyedik ciklus, ha úgy tetszik, az első ellentétpárja – míg ott egy mérgező, bántalmazó kapcsolatból való fájdalmas kiszakadást láttunk, itt a szeretet, a bizalom és egy minden tekintetben egészségesebb szerelem bontakozik ki. Az ötödik részben pedig az elbeszélő végre kezébe veszi a sorsát. Itt olvasható a legtöbb feminista hangvételű szöveg, és visszatérnek az elbeszélő saját testképéről valló részek is (pl: „váltottam újra meg újra / a tökéletesség felé vezető úton / amikor aztán végre elég szépnek éreztem magam / hirtelen megváltoztatták / a szépség definícióját” [222]). Kaur tökéletesen tisztában van saját felelősségével, és törődik az olvasóival, ezért önmaguk szeretetére és elfogadására buzdítja őket, próbál lelket önteni beléjük – a könyv végén még egy „soha ne add fel” jellegű motivációs beszédet is találunk.

Rupí Kauron legtöbbször a szövegek gyenge minőségét kéri számon. Persze szerintem is vannak ebben a kötetben rövid, semmitmondó, szentenciózus, giccses pársorosok szép számmal, amik tényleg a na, mi legyen a mai poszt, legyen mondjuk az, hogy „ott vagy mindenhol / csak pont itt nem / és ez fáj” (41) szinten mozognak. De én még nem olvastam olyan verseskötetet, amiben ne lettek volna töltelékszövegek. A Rupí Kaur költészetéről összességében elmondható nyelvi egyszerűség pedig tudatos költői eszköz. Kaur angol nyelven ír, pandzsábi hatásokkal. A pandzsábi költészet pedig tényleg ennyire egyszerű és egyenes. Ezt azonban azok, akik nem mozognak otthonosan ebben a kultúrkörben, könnyen találhatják banálisnak is. De innen ered például a nagybetűk mellőzése is, és az, hogy a cím nem a szöveg előtt áll,

hanem mögötte. És ami még fontosabb: a pandzsábi költészet gyógyítani akar – ahogy Rupí Kaur is, mindkét könyvében és minden performansza alkalmával. A nyelvi egyszerűség lehet továbbá a lázadás egy módja is a túlbonyolításra hajlamos, elitista szépirodalommal szemben. Ha a tipikus költő fehér bőrű, idősödő férfi, akkor a színes bőrű, fiatal nő figurája már önmagában is a skála másik végpontjára helyezné Rupí Kaurt. De azt is elképzelhetőnek tartom, hogy amikor Kaur 2013-ban elkezdte posztolni a verseit, már tudta, hogy a globalizáció világában elérheti és megszólíthatja a világ másik felén élő olvasót, ha képes úgy megfogalmazni a gondolatait, hogy egy angolul többé-kevésbé tudó tizenéves is értse.

Az instaköltészet gyenge minősége mellett általában azzal érvelnek, hogy nincs egy olyan szűrő, ami kiválogatná a „jó” szövegeket a „rosszak” közül. Ezt ugye a folyóiratok esetében szerkesztőknek hívják, akinek a tevékenysége azonban szerintem egyáltalán nem garantál semmilyen minőséget. Mert a szerkesztőnek is van személyes ízlése, ilyen vagy olyan preferenciája. Bármennyire is igyekszik az ellenkezőjét elhíttetni a szerzőivel, a szerkesztő *nem* képes objektív értéktételeket mondani, mert ember és nem gép, így aztán neki is csak véleménye van. És akkor még a protekciós alapon lehozott szerzőkről, meg az „ez most nem egy jó szöveg, de nagy íróé, és legalább a borítóra ráírhatjuk a nevét” jellegű esetekről nem is beszéltünk. Meg arról sem, hogy nem Rupí Kaur az első, akit nem fogad be a szakma és alternatív megoldásokat keres, gondoljunk csak Kassák Lajosra vagy József Attilára, akik kénytelenek voltak folyóiratot alapítani, hogy publikálhassanak.

A keserédes, „minden rosszban van valami jó” hozzáállást képviselők általában azzal nyugtatják magukat, hogy talán ezek a versek fogják majd a sok millió fiatalat mágnesként a „jobb” költészethez vonzani. Ebben lehet valami. Én például úgy jöttem rá tizenhét évesen, hogy vannak még költők, hogy egy barátnőm átküldte Dékány Dávid Tumblr-oldalát, és lelkesen mutogatta Simon Márton *Polaroidok* című kötetét. Ha úgy tetszik, kapudrogként működtek, aztán rátaláltam Keményre, Petríre és sok más szerzőre is, és biztos vagyok benne, hogy a fiatal lírikusok nagyja hasonló történetről tudna beszámolni.

Rupí Kaur „igazi bűne”, hogy demokratizálta a költészetet. Berobbant egy olyan műfajba, amit az utóbbi ki tudja, hány évben a szakma felségterületének tartottak. Szövegeit azért nem lehet elintézni annyival, hogy „ilyet bárki tud”, mert pont ez a lényegük. Ahelyett, hogy magára zseniként hivatkozna, és veleszületett tehetsége vagy éppen

áldozatos munkája révén emelkedne piederstálra, Rupí Kaur közösségi élménnyé változtatja az írást és olvasást. Nem tartja különbnak magát az olvasóinál, partnernként, barátként, bizalmasként tekint rájuk, és alkotásra buzdítja őket. Írjanak, fessenek ők is, fejezzék ki magukat. Szinte száz százalékig biztos vagyok benne, hogy életében legalább egyszer mindenki megpróbált már verset írni, legfeljebb nem tette ki Facebookra.

A magam részéről egyébként úgy látom, hogy Rupí Kaur sikere és az instaköltők pusztasága már elsősorban nem is a szakmának fáj, hanem azoknak, akik szeretnének a szakmához tartozni. De mivel a szakma valójában nem fogadja be őket, ezt az érzetet csak úgy tudják elérni, ha gúnyos kinyilatkoztatásokat tesznek, és értéktelennek bélyegzik mások munkáját, lehetőleg minél nagyobb közönség előtt. Aztán ha levezették személyes frusztrációjukat a világ másik felén élő szerzőn vagy az instaköltők arctalannak tűnő tömegén, előhúzzák a jól bevált „a minőség és eladhatóság fordítottan arányos” teóriát, és az elitizmusba menekülnek.

Én rettenetesen zavarban vagyok, mert úgy látom, hogy sem a megjelenési platform, sem a szerző vagy a könyv népszerűsége nem garancia a minőségre. Vagyis, hogy pontosabban fogalmazzak: nem garancia arra, hogy *nekem tetszeni fog* az adott szöveg.